

Alicja Brodzka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZMIANA MIEJSCA REZYDENCJI DO CELÓW PODATKOWYCH I JEJ WPŁYW NA KONKURENCYJNOŚĆ NIEWIELKICH TERYTORIÓW – NA PRZYKŁADZIE ANDORY I MONAKO

Streszczenie: Zmiana miejsca zamieszkania do celów podatkowych jest jednym z instrumentów wykorzystywanych w procesie optymalizacji fiskalnej osób fizycznych. W celu uniknięcia obowiązku podatkowego w państwie zamieszkania o wysokich obciążeniach podatkowych osoby uzyskujące dochód w kilku krajach mogą dokonać tzw. przeniesienia ośrodka interesów życiowych. Rozwiązanie to przez lata było wykorzystywane tylko przez niewielką grupę najbogatszych osób. Ostatnie lata postępującej globalizacji i gwałtownej poprawy możliwości komunikacyjnych przyniosły wzrost popularności tego instrumentu. Artykuł przybliża tematykę zmiany miejsca rezydencji do celów podatkowych, a także analizuje wpływ tego zjawiska na pozycję konkurencyjną Andory i Monako – dwóch księstw, które w swych systemach podatkowych przewidziały rozwiązania atrakcyjne dla zamożnych Europejczyków.

Słowa kluczowe: rezydencja podatkowa, optymalizacja podatkowa, zmiana ośrodka interesów życiowych.

1. Wstęp

Jednym z instrumentów międzynarodowego planowania podatkowego jest wykorzystywanie jurysdykcji o bardziej liberalnym systemie podatkowym niż obowiązujący w kraju rodzimym. Poszczególne terytoria, różniące się szczegółowymi rozwiązaniami prawnopodatkowymi, mogą być wykorzystywane do odmiennych celów. W procesie optymalizacji podatkowej bierze się pod uwagę zarówno pojedyncze produkty finansowe (takie jak założenie rachunku w obcym banku), jak i bardziej wyrafinowane struktury, często zakładające korzystanie ze złożonej oferty kilku jurysdykcji *offshore* [8].

Rozwiązaniem wykorzystywanym w procesie optymalizacji podatkowej, nakładającym na prywatnego inwestora nieco więcej formalności niż tylko oddanie własnych środków w zarządzanie instytucjom finansowym *offshore*, jest zmiana miejsca rezydencji do celów podatkowych. Artykuł prezentuje zjawisko przeniesienia ośrodka interesów życiowych, a także bada wpływ tego zjawiska na pozycję konku-

rencyjną Andory i Monako – niewielkich terytoriów europejskich, które we własne systemy podatkowe wpisały rozwiązania atrakcyjne dla zamożnych mieszkańców innych krajów europejskich.

2. Istota zmiany miejsca rezydencji do celów podatkowych

Osiągając przychód w kilku krajach, ludzie niekiedy decydują się na deklarowanie dochodu w państwie najbardziej atrakcyjnym pod względem obciążeń fiskalnych. W celu uniknięcia obowiązku podatkowego w dotychczasowym miejscu zamieszkania, charakteryzującym się wysokimi podatkami, mogą dokonać zmiany kraju rezydencji, czyli tzw. przeniesienia ośrodka interesów życiowych. Najdalej idącym rozwiązaniem jest zmiana miejsca rezydencji połączona ze zmianą obywatelstwa. T. Lipowski wymienia trzy główne sposoby służące zmianie miejsca zamieszkania do celów podatkowych:

- rzeczywiste zamieszkiwanie na terytorium *offshore* i prowadzenie interesów życiowych z tej właśnie lokalizacji,
- posiadanie oficjalnego miejsca zamieszkania w raju podatkowym, przy jednoczesnym przebywaniu w nim tylko na zasadzie czasowej, np. w związku z obowiązkami zawodowymi, częstymi podróżami etc.,
- posiadanie w centrum finansowym *offshore* jedynie adresu zamieszkania, przy faktycznym przebywaniu w innym kraju [7, s. 191].

Z reguły przyjmuje się, że osoba fizyczna może uzyskać certyfikat rezydencji w nowym kraju w chwili przeniesienia do niego swojego ośrodka interesów życiowych. Zwykle warunkiem niezbędnym jest przebywanie na danym terytorium ponad 183 dni w roku (ewentualnie 6 miesięcy w roku podatkowym). Niekiedy rezydencja obwarowana jest dodatkowymi warunkami, np. koniecznością udokumentowania majątku pozwalającego na „godziwe” życie (często bez konieczności/możliwości wykonywania dalszej pracy zarobkowej), sprowadzenia części majątku do instytucji finansowych kraju nowej rezydencji czy zainwestowania środków w nieruchomości lub apartament o standardzie „odpowiednim do wielkości rodziny rezydenta”.

Uzyskanie certyfikatu rezydencji wiąże się z powstaniem obowiązku podatkowego wobec władz podatkowych nowego terytorium. W zależności od specyfiki przepisów podatkowych opodatkowaniu mogą podlegać tylko dochody krajowe (dochód lokalny) lub też wszystkie, niezależnie od miejsca ich powstania (tzw. dochód światowy). Osoby zamożne, kierując się aspektem podatkowym, zwykle decydują się na wybór kraju oferującego zerowe lub bardzo niskie stawki podatkowe, stosowane wobec osób indywidualnych sprowadzających się na jego terytorium. Rozwiązaniem często stosowanym jest też roczna opłata, uiszczana w stałej wysokości, zastępująca procentowe stawki podatkowe od dochodów osób fizycznych.

Zmiana rezydencji podatkowej jest stosowana zwłaszcza przez osoby bardzo zamożne, sławne lub zajmujące wysokie stanowiska. Często na krok taki decydują

się także przedstawiciele wolnych zawodów, niezwiązani ściśle z konkretnym miejscem wykonywania pracy (artyści, sportowcy, przedsiębiorcy, pisarze, doradcy). Powodem, dla którego zmiana rezydencji pozostaje domeną najzamożniejszej i najbardziej mobilnej grupy osób fizycznych, jest fakt, iż uzyskanie certyfikatu stałego pobytu wiąże się z dość skomplikowaną procedurą, która – oprócz czasu – wymaga również sporych pieniędzy. Do dodatkowych warunków koniecznych, by zmiana miejsca rezydencji spełniła swój cel, należą:

- przekonanie dotychczasowego urzędu podatkowego o rzeczywistej zmianie zamieszkania,
- uznanie miejsca rezydencji i powstania obowiązku podatkowego przez władze podatkowe nowego terytorium.

Niespełnienie powyższych warunków może doprowadzić do sytuacji, gdy zgodnie z interpretacją władz podatkowych obu terytoriów osoba fizyczna zostanie zobowiązania do uiszczenia podatku od dochodów w obydwu krajach – dotychczasowej i nowej rezydencji.

Przed dodatkowym opodatkowaniem rezydenta często chronią dwustronne umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania, zawierane pomiędzy poszczególnymi krajami. Umowy takie wiążą się jednak z wymianą informacji podatkowych. Niektóre państwa o niskim poziomie obciążeń fiskalnych jako argument przyciągający osoby indywidualne podają brak podpisanych umów o unikaniu podwójnego opodatkowania, dając gwarancję, że dochód zadeklarowany na ich obszarze nie zostanie ujawniony. Przy stosowaniu preferencji podatkowych bardzo często oznacza to faktyczne zwolnienie właściciela dochodu z konieczności płacenia podatku.

Dodatkowym utrudnieniem związanym z przeniesieniem ośrodka interesów życiowych jest ograniczona pojemność państw oferujących najbardziej atrakcyjne warunki. Sprawa limitowania liczby osiedlających się cudzoziemców jest aktualna zwłaszcza w europejskich centrach stosujących preferencyjne stawki opodatkowania osób indywidualnych (lub ich całkowity brak) – w Monako, Liechtensteinie, Szwajcarii, na wyspach położonych na kanale La Manche. W niektórych z tych krajów władze podatkowe uprawnione są do weryfikacji rzeczywistego miejsca zamieszkania rezydenta (surowe reguły kontroli stosowane są np. w Księstwie Monako). Działania te mają na celu zapobieżenie zjawisku rezydencji pozornej, stosowanej tylko dla unikania opodatkowania.

W przypadku europejskich centrów podatkowych zmiana rezydencji może być rozpatrywana w kontekście niektórych kantonów Szwajcarii (najniższe stawki podatku dochodowego od osób fizycznych obowiązują w kantonie Obwalden) oraz Andory i Monako. W tych dwóch niewielkich księstwach atrakcyjne warunki oferowane zamożnym cudzoziemcom wpłynęły znacząco na ich postrzeganie oraz pozycję konkurencyjną.

3. Andora

Andora to księstwo w południowo-zachodniej Europie, u podnóży Pirenejów, graniczące z Hiszpanią i Francją. Obszar 468 km², charakteryzujący się górzystym krajobrazem i umiarkowanym klimatem, zamieszkuje 84 tys. osób [14]. Językiem urzędowym Andory jest kataloński, w powszechnym użyciu są również francuski i hiszpański. Księstwo nie posiada własnej waluty – oficjalnym środkiem płatniczym jest euro. W Andorze nie obowiązują ograniczenia dotyczące kontroli dewizowej ani przepływów kapitałowych, a zachowanie tajemnicy bankowej jest określone w prawie z 1993 r. jako obowiązek instytucji finansowej i jej pracowników.

Księstwo jest krajem o dobrze rozwiniętej infrastrukturze i wysokim poziomie życia. W 2009 r. produkt krajowy brutto wynosił 3,5 mld euro, a PKB *per capita* 65 690 euro. Roczna dynamika wzrostu PKB równa się 3,0%, przy deficycie budżetowym utrzymującym się na poziomie 4% i inflacji 1,9% [12, s. 2]. Najbardziej znaczącą rolę odgrywa turystyka, wnosząca 60% PKB. Obszarem zyskującym na popularności jest bankowość (z 16-procentowym udziałem w PKB). Znaczenie produkcji oraz rolnictwa w gospodarce Andory jest niewielkie – sektory te wnoszą do gospodarki odpowiednio 3 i 1% PKB [1, s. 2].

Popularne twierdzenie, że Andora jest rajem podatkowym, nie jest do końca prawdziwe. Jedną z charakterystycznych cech systemu podatkowego księstwa jest brak podatków bezpośrednich, zarówno od osób fizycznych, jak i prawnych. W systemie fiskalnym Andory nie ma też podatków od transferów kapitałowych, od spadków i darowizn. Podatki jednak istnieją i stanowią 12,6% krajowego PKB. Główne wpływy fiskalne to opłaty celne i podatki nakładane na produkty importowane (4-12%). Kolejne daniny to opłaty związane z rejestracją spółek, a także wpływy z obciążeń lokalnych związanych z własnością [15]. **Od 2006 r. w Andorze obowiązują dodatkowo 3 podatki pośrednie – podatek od usług (4%, początkowo nakładany tylko na usługi bankowe i ubezpieczeniowe, później rozszerzony na pozostałe sektory usługowe), podatek od produkcji krajowej (4-12%) oraz podatek od działalności komercyjnej (4-12%, będący suplementem VAT) [6].**

Łagodny system podatkowy sprawia, że księstwo jest brane pod uwagę w procesie decyzji o zmianie miejsca zamieszkania do celów podatkowych. Aby móc podlegać regulacjom systemu podatkowego Andory, należy zamieszkać na jej terytorium i uzyskać certyfikat rezydencji. Poza tym warunkiem osoby fizyczne nie spotykają się z żadnymi dodatkowymi wymaganiami, mogą natomiast korzystać z rozwiązań oferowanych przez system fiskalny Andory. Ich dochody oraz majątek nie podlegają szacowaniu przez władze podatkowe, nie stosuje się również danin od spadków i darowizn. Z pozostałych opłat obowiązują tylko podatki na rzecz władz lokalnych, najczęściej kształtujące się na poziomie 250 euro rocznie na gospodarstwo domowe.

Udogodnienia te, w połączeniu z atrakcyjnością geograficzną (klimat, warunki krajobrazowe i możliwości uprawiania sportów) oraz wysokim standardem życia, sprawiły, że zamożne osoby fizyczne traktują Andorę jako miejsce szczególnie in-

teresujące. Nic więc dziwnego, że wraz z rozwojem gospodarki księstwo odnotowywało przyrost ludności, w dużej mierze spowodowany imigracją. Napływ imigrantów spowodował, że rdzenni Andorczyacy zaczęli być mniejszością we własnym kraju – w 2009 r. stanowili zaledwie 37% populacji. Największą grupą mieszkańców byli Hiszpanie (32%), następnie Portugalczycy (16%) i Francuzi (6%) [14].

Dziś w Andorze dostępne są dwa rodzaje pozwoleń na rezydencję:

- rezydencja z pozwoleniem na pracę, dla osób osiadających w księstwie i podejmujących czynności zarobkowe,
- tzw. rezydencja bierna, dla tych, którzy dysponują wystarczającym majątkiem i dochodami, by nie musieć wykonywać działalności zarobkowej na terytorium księstwa.

Przy składaniu dokumentów aplikacyjnych osoba ubiegająca się o pozwolenie na rezydencję bierną musi posiadać konto w banku na terenie księstwa, udokumentować odpowiedni majątek pozwalający na utrzymanie się bez konieczności podejmowania pracy (dochód roczny nie powinien być mniejszy niż trzykrotna płaca minimalna obowiązująca w Andorze), miejsce zamieszkania w księstwie (własne lub wynajmowane mieszkanie – adres w hotelu lub tzw. *mailbox* nie jest akceptowany), a także złożyć depozyt na nieoprocentowanym rachunku w Narodowym Instytucie Finansowym Andory (INAF) w wysokości 30 tys. euro dla głównego aplikanta i 7 tys. euro za każdego członka jego gospodarstwa domowego [2]. W przypadku uzyskania zgody na rezydencję certyfikat jest wydawany na rok. Po roku można przedłużyć pozwolenie na rezydencję o kolejne 3 lata. Procedura ubiegania się o rezydenturę nie jest skomplikowana, ale trwa dosyć długo. Utrudnienie może stanowić fakt, że wszystkie dokumenty aplikacyjne muszą być złożone w języku katalońskim.

Relatywnie duży udział cudzoziemców w populacji księstwa nie pozostaje bez wpływu na popyt na domy i mieszkania. Aby zapobiec znaczącemu wzrostowi cen na i tak drogim rynku nieruchomości, prawo andorskie wprowadza obostrzenia dotyczące zakupu ziemi i nieruchomości przez obcokrajowców. Są oni uprawnieni do nabycia jednej nieruchomości, przy czym stosuje się ograniczenia w stosunku do wielkości powierzchni nieruchomości.

Popularność Andory wśród zamożnych Europejczyków wpływa również na kształt sektora finansowego księstwa. System finansowy Andory jest zdominowany przez silnie skoncentrowany sektor bankowy (mający 95-procentowy udział w rynku), oferujący usługi zamożnym klientom prywatnym [3]. Poza rezydentami z usług finansowych korzystają również osoby mieszkające w krajach unijnych, zachęcane bliskością księstwa oraz poufnością informacji bankowych. Zainteresowanie płynące z pobliskich krajów europejskich sprzyja rozwojowi usług dostosowanych do wymagań zamożnych inwestorów, głównie z obszaru depozytów bankowych. Udział depozytów należących do nierezydentów jest według agencji ratingowej Standard&Poors zbliżony do udziału w Szwajcarii i Luksemburgu. Ponieważ aktywność gospodarcza *offshore* do niedawna była znacząco ograniczona przez prawo Andory, decyzje inwestorów prywatnych z krajów Unii Europejskiej mają wiodące znaczenie dla rozwoju sektora finansowego księstwa [11, s. 5].

Do dyspozycji osób pragnących ulokować środki finansowe na terytorium Andory (zarówno zmieniających miejsce rezydencji, jak i mieszkających na stałe w rodzinnym kraju) pozostaje szeroki wachlarz usług finansowych. Andorskie instytucje finansowe oferują zarówno usługi standardowe, jak i bardziej skomplikowane. W bankach szeroko dostępne jest prowadzenie i otwieranie rachunków bankowych, operacje kredytowe, obrót instrumentami finansowymi. Otwarcie konta prywatnego jest możliwe w bardzo krótkim czasie (w godzinę) i przy minimalnych wymaganiach finansowych (100 dolarów). Posiadacze rachunku mogą transferować kapitał w dowolnej walucie i kwocie [1, s. 6].

Usługi bardziej skomplikowane, np. usługi ubezpieczeniowe, *wealth management*, zarządzanie aktywami na zlecenie oraz doradztwo przy nabywaniu nieruchomości, także są bardzo popularne. W ofercie znajdują się również rozwiązania mniej standardowe, niezwykle atrakcyjne z punktu widzenia osób, dla których ważne jest zachowanie anonimowości i łatwość korzystania z usług bankowych.

4. Monako

Monako to kolejne niewielkie księstwo europejskie, położone w południowej Europie, nad Morzem Śródziemnym. Kraj, charakteryzujący się łagodnym śródziemnomorskim klimatem i atrakcyjnymi warunkami geograficznymi, jest drugim (po Watykanie) najmniejszym państwem na świecie. Powierzchnię zaledwie 2 km² zamieszkuje 33 tys. osób [10]. Językiem oficjalnym Monako jest francuski, ale na terytorium księstwa można się również swobodnie posługiwać włoskim i angielskim. Księstwo nie jest członkiem Unii Europejskiej, jednak poprzez unię celną z Francją jest silnie związane z gospodarką Wspólnoty. Związek z Francją gwarantuje swobodny transfer dóbr i usług w obrębie jednolitego rynku europejskiego. Walutą obowiązującą w księstwie jest euro. Monako nie stosuje restrykcji dewizowych ani ograniczeń związanych z przepływem kapitału.

Księstwo oferuje swoim mieszkańcom bardzo wysoki standard życia – w 2008 r. PKB wynosił 4,5 mld euro, co w przeliczeniu stanowiło dochód *per capita* w wysokości 60 595 euro. Specyfiką Monako jest to, że ponad 80% zatrudnionej tu siły roboczej nie mieszka na terytorium księstwa [9, s. 149]. Swoją udział w wypracowanym dochodzie mają więc nie tylko mieszkańcy Monako (33 tys.), ale również pracownicy dojeżdżający z Francji (31 tys.) i Włoch (3,5 tys.). Stąd przy obliczaniu wskaźnika PKB *per capita* uwzględniono całkowitą liczbę czynnej siły roboczej.

Podstawową gałęzią gospodarki są usługi – handel, budownictwo, turystyka oraz usługi finansowe. Mimo że wysokie ceny nie zachęcają do dłuższego pobytu wypoczynkowego, łagodny klimat oraz lokalne kasyna czynią księstwo popularnym wśród turystów. Monako jest też znanym miejscem spotkań biznesowych, konferencji i sympozjów. Duży udział w dochodzie stanowi również oryginalna działalność, jaką jest emisja znaczków pocztowych. W przemyśle dominują gałęzie nowoczesne, takie jak przemysł chemiczny, farmaceutyczny, jubilerski i odzieżowy.

Polityka podatkowa w Monako jest uważana za bardzo łagodną w porównaniu z rozwiązaniami fiskalnymi stosowanymi przez najbliższych sąsiadów. Obywatele Monako oraz cudzoziemcy o statusie rezydenta księstwa nie podlegają podatkom dochodowym. Wyjątkiem są obywatele Francji – zgodnie z bilateralną konwencją z 1963 r. obowiązują ich stawki podatkowe stosowane we Francji. W Monako brak jest podatków od nieruchomości oraz opłat związanych z przebywaniem na terenie księstwa, występuje natomiast podatek od spadków i darowizn. Jego wysokość uzależniona jest od stopnia pokrewieństwa i kształtuje się w przedziale od 0% (przy relacjach pomiędzy małżonkami, rodzicami i dziećmi) do 16% (w przypadku osób obcych).

Z podatków pośrednich Monako stosuje podatek od wartości dodanej. VAT jest płacony według stawek obowiązujących we Francji. Jego standardowa stawka wynosi 19,6%, zredukowana – 5,5% [16]. **Spośród pozostałych opłat obowiązujących w księstwie można wymienić:** opłaty skarbowe związane z rejestracją umów prawnych (aktów notarialnych, dokumentów sądowych, wyciągów z aktów hipotecznych) oraz kilku typów umów prywatnych, np. związanych z przeniesieniem własności (nieruchomości, firm, statków itd.), umów dotyczących dzierżawy czy sprzedaży łodzi. Monako stosuje także opłaty celne [13].

Wysoki poziom życia oraz brak podatku dochodowego od osób fizycznych decydują o niesłabnącej popularności Monako wśród zamożnych Europejczyków, pragnących zmniejszyć obciążenia fiskalne przez zmianę miejsca rezydencji podatkowej. Większość mieszkańców księstwa stanowią milionerzy pochodzący z innych krajów; rodzimi mieszkańcy to tylko 16% ludności, pozostali to imigranci, głównie z Francji (47%) i Włoch (16%) [10].

Obecnie każdy obcokrajowiec zamierzający przebywać w Monako przez okres dłuższy niż trzy miesiące lub decydujący się na zmianę miejsca stałego pobytu zobowiązany jest do posiadania pozwolenia na rezydencję (fr. *certe de sejour*). W celu jego otrzymania kandydaci zobowiązani są przedstawić: dowód niekaralności wystawiony przez kraj macierzysty, dowód na osiągnięcie dochodów pozwalających na dostatek w życiu w księstwie bez konieczności podejmowania pracy (ewentualnie wnioski o założenie własnego podmiotu gospodarczego), umowę wynajęcia mieszkania, certyfikat zamieszkania lub poświadczenie prawa własności do nieruchomości/lokalu. Formalności uzyskiwania zgody na rezydencję trwają zwykle kilka miesięcy [13].

Po uzyskaniu certyfikatu rezydencji osoba fizyczna zobowiązana jest faktycznie przebywać na terytorium Monako. Księstwo, by zapobiec zjawisku zdobywania teoretycznej rezydentury, stosowanej tylko w celu uzyskania korzyści podatkowych, wprowadziło ścisłe reguły nadzoru. Warunkiem rezydentury jest przebywanie na terenie Monako przynajmniej 180 dni w roku – warunek ten jest surowo przestrzegany i weryfikowany przez służby policyjne. Rezydenci mogą zostać wezwani do przedstawienia dowodów faktycznego przebywania w księstwie, łącznie z kontrolą ich rachunków.

Zainteresowanie cudzoziemców wpływa znacząco na kształt systemu finansowego niewielkiego księstwa. Podstawą rozwoju tego sektora stał się *private banking*, oferujący usługi skierowane do zamożnych klientów. Rozmiar rynku finansowego nie jest duży w porównaniu z najpopularniejszymi europejskimi centrami finansowymi, godny odnotowania jest natomiast jego dynamiczny rozwój w ostatniej dekadzie. Do wzmocnienia pozycji Monako jako centrum finansowego osób fizycznych przyczyniło się wprowadzenie uregulowań prawnych unowocześniających działanie sektora finansowego, a także napływ znacznych kwot należących do rezydentów z Włoch, szukających ucieczki od wzrastających obciążeń podatkowych we własnym kraju. Obecnie 39 banków i 4 instytucje finansowe działające na terenie księstwa specjalizują się głównie w usługach zarządzania aktywami na zlecenie zamożnych klientów, zarówno rezydentów, jak i nierezydentów księstwa. Instytucje te zarządzają aktywami o wartości 75 mld euro, z których 25 mld ulokowanych jest na depozytach, a 50 mld w papierach wartościowych [9, s. 169].

Monako bywa również rozważane jako miejsce lokowania środków finansowych zabezpieczanych na wypadek śmierci ich pierwotnego właściciela. Za godną uwagi uważa się możliwość ustanawiania trustów majątkowych. Z ich założeniem wiąże się jednorazowa opłata za rejestrację (1,3%, 1,5% lub 1,7% wartości majątku trwałego, w zależności od liczby beneficjentów, lub 0,25%, 0,45% w przypadku gdy majątek trwały jest własnością Monako). Aktywa trustu, od których została uregulowana opłata rejestracyjna, nie podlegają podatkom od spadków i darowizn [5]. Ze względu na to, że trust rejestrowany w Monako nie opiera się – tak jak w innych jurysdykcjach *offshore* – na prawie powszechnym, konstrukcje te są mniej elastyczne niż powszechnie przyjęte. Zwykle zatem są wykorzystywane w celach zabezpieczenia drogi podziału majątku po śmierci według wcześniejszych wskazówek właściciela kapitału, zakładającego trust [4, s. 179].

5. Podsumowanie

Andora i Monako od lat budziły zainteresowanie zamożnych osób fizycznych. Terytoria te wykorzystywały możliwości, jakie dawało położenie w sąsiedztwie rozwiniętych krajów, stosujących znacznie wyższe obciążenia podatkowe. Konsekwentna polityka braku podatków bezpośrednich, wysoki poziom życia i bezpieczeństwa oraz sukcesywne poszerzanie wachlarza usług finansowych sprawiły, że kraje te stały się europejskimi centrami *offshore*, szczególnie popularnymi wśród osób rozważających zmianę miejsca rezydencji do celów optymalizacji podatkowej. Wybory klientów indywidualnych, dokonywane w drodze racjonalnego procesu pozwalającego na ocenę korzyści i kosztów korzystania z alternatywnych opcji optymalizacji podatkowej, często kierują ich decyzje ku tym dwóm niewielkim księstwom europejskim. Rosnąca wiedza podatników, wzrost zamożności oraz rozwijające się możliwości swobodnego dysponowania kapitałem sprawiają, że przyszła pozycja konkurencyjna Andory i Monako jako centrów popularnych wśród zamożnych Europejczyków wydaje się niezagrażona.

Literatura

- [1] *Andorra: Country Brief*, Estandards Forum Publications, www.estandardsforum.org, dostęp 7.04.2009 r.
- [2] *Andorra Entry and Residence*, www.lowtax.net, dostęp 24.08.2010 r.
- [3] *European Union in the World. External Relations: The UE Relations with Andorra*, European Commission, www.ec.europa.eu, dostęp 2.12.2007 r.
- [4] Gluchowski J., *Oazy podatkowe*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1996.
- [5] Langer D., *Przewodnik po rajach podatkowych*, „Rynki Zagraniczne”, 23.10.2007 r.
- [6] Lee R., *Andorra Set to Introduce Corporate Tax in Economic Shake-Up*, Tax-News.com, Londyn, dostęp 23.08.2006 r.
- [7] Lipowski T., *Raje podatkowe, charakterystyka i sposoby ich wykorzystania*, ODDK, Gdańsk 2002.
- [8] Matyszewska E., *Rośnie emigracja podatników do rajów*, „Gazeta Prawna”, 20.03.2009 r.
- [9] *Monaco en Chiffres 2010*, Service Informatique du Ministère d’Etat, 2010.
- [10] *Monaco Population, Language and Culture*, www.lowtax.net, dostęp 8.09.2010 r.
- [11] *Principality of Andorra*, Standard&Poors, Ratings Direct, dostęp 21.08.2008 r.
- [12] *Principality of Andorra Downgraded to ‘A+’ on Challenged Economic Structure*, Standard&Poors, Ratings Direct, 26.05.2009.
- [13] *Principaute de Monaco*, Service Informatique du Ministère d’Etat, www.gouv.mc, dostęp 8.09.2010 r.
- [14] *Statistical Yearbook 2010*, Govern di Andorra, Ministeri di Presidencia i Finances, www.estadistica.ad, 2010.
- [15] *The Tax System in Andorra*, www.taxrates.cc, dostęp 24.08.2010 r.
- [16] *The Tax System in Monaco*, www.taxrates.cc, dostęp 24.08.2010 r.

THE CHANGE OF THE RESIDENCE FOR TAX PURPOSES AND ITS INFLUENCE ON COMPETITIVENESS OF SMALL STATES – ON THE EXAMPLE OF ANDORRA AND MONACO

Summary: The change of residence for the tax purposes is one of the solutions used in the tax optimisation process. Rich individuals living in high-tax countries, who obtain their income in different states, sometimes decide to move the place of their vital interests to the country with lower taxes. The article analyses how the phenomenon of changing the residence for the tax purposes influences the competitive position of Andorra and Monaco – two countries of great popularity among rich Europeans.

Key words: tax residence, tax optimisation, change of place of vital interests.